

Vårt sjunkande födelsetal

I tidskriften *Råd och hjälp* nr 2/1961 har professor Sven Helander skrivit en uppsats om Sveriges låga nativitet. 1959 hade Sverige 14,1 levande födda per 1.000 innevånare, jämfört med Frankrike 18,4, Norge 18, Danmark 16,3, Finland 18,4, Storbritannien 16,9 och Förenta Staterna 24,1. Sveriges överskott av födda över antalet döda utgjorde samma år 4,6 per 1.000 invånare, vilket är mycket lågt och kan jämföras med Norges 9,1, Danmarks 6,2, Frankrikes 7,1, Storbritanniens 5,2 och Förenta Staternas 14,7, dvs. tredubbel det svenska födelseöverskottet. Sverige har nu en betydande invandring och utlänningar får ersätta de icke födda svenska barnen. I stället för barn skaffar sig svenskarna bilar, Sverige har för närvarande 131 personbilar per 1.000 invånare, vilket är mer än något annat europeiskt land. Vi har också det högsta antalet telefonapparater per 1.000 invånare, den högsta konsumtionen tidningspapper och den högsta konsumtionen spritdrycker per invånare.

Barnbidragen var avsedda som en hjälp varigenom en liten del av kostnaden för nästa generations utveckling övertagits av det allmänna. Det är också hela folkets intresse att nästa generation födes och växer upp. Med befolkningens ökade levnadsanspråk är barnbidragen tydligt icke av den omfattningen att de kan lösa det problem som här föreligger. Här kan säkert mera göras och då särskilt i de fall där barnbidragen spelar en väsentlig roll i här berört avseende. Att bostadsbristen och de för tränga våningarna har utgjort ett hinder för många familjer att låta barnantalet växa torde ej kunna förnekas. Tidiga äktenskap förhindras ofta av bostadsbristen, och att fästmän skall vara gravid för att de unga skall få en lägenhet är ytterst betänkligt. Ett medvetet gynnande av de barnrika familjerna och av de giftasvuxna ungdomarna vid tilldelning av lägenheter behövs i långt större utsträckning än hittills. Lämnar man den enskilde större frihet att bygga och gynnar man dylikt bostadsbyggande så kommer detta att inverka även på befolkningsfrågan.

Samma problem behandlas av historiedocenten Per Andrén i Svenska Dagbladet den 15/4 -61. Han refererar där den historiska utvecklingen av födelsetalet från omkring 27 barn per 1.000 invånare vid sekelskiftet, varefter en jämn sänkning fram till 18 promille 1924 inträffade, varmed Sverige noterade den lägsta nativiteten

i världen. Det lägsta nativitetstalet noteras 1934 med 13,68 promille. I och med andra världskriget steg åter siffrorna för att 1944 nå 20,6. Därefter sjönk siffrorna åter för att 1960 nå ett absolut bottenrekord med 13,65 promille dvs. lägre än 1934. Medan under 1930-talet åtskilliga andra västeuropeiska länder visade tillnärmelsevis lika låga nativitetssiffror är detta numera icke fallet. Enbart födelsetalet ger emellertid icke en rättvis grundval för bedömandet. Bättre sker detta med det s. k. nettoreproduktionsstalet. Om detta är 1 kan befolkningen sägas nått och jämnt reproducera sig självt dvs. behålla folkmängden oförändrad. På 30-talet låg nettoreproduktionstalet vid 0,8 dvs. den dåvarande barnafödande generationen ersatte sig till endast fyra femtedelar. Under 1940- och 50-talet har nettoreproduktionstalet legat något över 1 men kan år 1960 befaras ha sjunkit under 1 även om beräkningarna ännu icke är avslutade. 1950-talets förhållandevis goda siffror i jämförelse med 30-talet beror dels på minskade dödsrisker, dels på ökad äktenskapsfrekvens och sänkt giftermålsålder. Dessa möjligheter torde nu vara uttömda. Den äktenskapliga fruktsamheten har gått starkt tillbaka och torde nu vara lägre än den någonsin var på 30-talet.

Under de närmaste åren kommer de stora kullarna från 40-talet upp i äktenskapsålder och en ökning av de absoluta födelsetalen kan väntas. Om deras äktenskapliga fruktsamhet kommer att stiga kan höjningen av födelsetalen bli avsevärd och sträcka sig över lång tid då ju tredje och fjärde barnet ofta anländer först efter 10—15 års äktenskap. De 8 stora årsklasserna från 40-talet kan göra slut på svenska folkets svaghetsperiod. En naturlig folktillväxt är berikande för samhället och alla dess medlemmar och tillför det nationella livet nya impulser icke endast på ekonomiens utan även på kulturens område. Anmärkningsvärt är att flera länder med hög nativitet samtidigt kunnat mottaga stora grupper flyktingar, inpassa dem i sitt produktionsliv och ändå lida brist på arbetskraft. Så är fallet med Västtyskland, och i det ännu mer tätbefolkade Nederländerna med Västeuropas högsta nativitet anlägger europeiska och amerikanska storföretag dotterfabriker och framstegstakten är hög. Vad som behövs är att flertalet unga människor låter syftlinjen för sin familjeplanering bli minst tre barn i stället för högst två. Om den önsk-

värda fruktsamhetsökningen blir verklighet inom de närmaste åren kan effekten ändå inte göra sig gällande på arbetsmarknaden förrän under 1980-talet. Till dess kommer det svenska folkets levande resurser att vara otillräckliga, till dess måste vi lita till invandrare Utöver de 300.000 utlännningar som införlivas med svenskt arbetsliv måste ytterligare 100.000-tals andra mottagas och välkomnas.

Sydsvenska Dagbladet Snällposten behandlar i en ledare den 15/4 -61 samma frågor och påpekar att invandringen ävenledes minskar och nu inte ens är hälften av vad den var i mitten på 40-talet eller omkring 25.000 personer. Giftermålsfrekvensen är för tillfället i sjunkande. Mot 50.000 giftermål i fjol svarar 65.000 för femton år sedan. En kraftig folkminskning drabbar landsortskommunerna av vilka nära 75 procent har fått minskat invånarantal under 1960. Stockholms län visar en stark folkökning medan östra Götaland och mellersta Norrland visar folkminskning. Därför är det endast Norrbottens län

som allttjämt visar ett ganska högt födelsetal men utflyttningen därifrån liksom från hela Norrland är stark.

Professor Hannes Hyrenius behandlar i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning nativiteten och samhällsutvecklingen och erinrar om det absoluta antalet födda barn som före första världskriget var omkring 130.000 per år, under 30-talet 85.000, under de högnativa åren på 40-talet 135.000 för att i fjol åter sjunka till 102.000. De stora och snabba förändringarna i befolkningssammansättningen betyder en ekonomisk belastning för samhället och svårigheter för den enskilde. Som exempel kan tagas skolproblemen där nativitetsförändringar lett till snabbt växande krav på utbildningsresurser för de stora födelsekullarna från början och mitten av 1940-talet. Statistiken kan vara svår att värdera men en väsentlig uppgift är att det äktenskapliga fruktsamhetstalet nu är 10 procent lägre än det var 1933. Att klargöra befolkningsförhållanden är svårt och det behövs intensifierade studier på detta område.

Nils Brage Nordlander

Familjerådgivning

Den utredning om familjerådgivning som företogs av en kommitté tillsatt 1955 med fru Inga Thorsson som ordförande och som refererades i denna tidskrift oktober 1957 har nu efter remissbehandling lett till proposition till 1960 års riksdag. Statsrådet anför där att antalet skilsmässor i Sverige ökat från omkring 2.500 per år i början av 30-talet till 8.650 år 1958, dvs. mer än en tredubbling. Skilsmässofrekvensen är tre till fyra gånger större i städerna än på landsbygden. I 36 procent av skilsmässofallen ingår ett eller flera barn i den slutliga uppgörelsen. Omfattningen av antalet aborter kan icke anges då de illegala aborternas antal undandrar sig exakt beräkning. De legala aborternas antal uppgick i slutet av 30-talet till 400 per år, steg senare för att år 1951 kulminera med 6.300 legala aborter motsvarande 58 aborter per 1.000 barnaföderskor. Sedan dess har antalet kraftigt sjunkit år från år och utgjorde år 1958 2.515 eller 24 per 1.000 barnaföderskor, en minskning som anses till icke ringa del bero på de insatser av psykiskt och praktiskt stöd som abortbyråerna presterat. Bland de skäl som driver en kvinna till ansökan om abort anföres dels de ekonomiska och sociala

bekymren som särskilt en ensam mor råkar ut för, dels de svårigheter på det emotionella planet som hänför sig till störningar i förhållande till den manliga partnern. Den fortsatta familjerådgivningsverksamheten anses böra läggas under landstingen och de landstingsfria städerna och administreras av en lämpligt sammansatt styrelse t. ex. vederbörande landstings hälso- och sjukvårdsberedning eller en särskilt tillsatt styrelse med medicinsk och social expertis representerad. I den mycket omdiskuterade frågan huruvida abortverksamhet och allmän familjerådgivning bör samordnas eller hållas åtskilda valde statsrådet en medelväg med frihet för vederbörande huvudman att själv bestämma hur verksamheten skall organiseras. Lämpligen kan ett antal landstingsområden göra modellförsök med anknytning mellan familjerådgivning och abortrådgivning respektive olika organisationer för dessa bägge verksamhetsformer. Vidare familjerådgivning inrymd i sjukhusorganisation eller fristående därifrån. Erfarenheterna av sålunda längs olika linjer bedriven försöksverksamhet kan bli av största värde för en fortsatt utbyggnad av verksamheten. Till varje byrå anses minst två